

כוחה של מילה

שוברים את ההשתקה – הצעה לדיון כיתתי

פורסם בתאריך 21 בינואר 2016

מ"הוכחת" התלמיד על "טעותו" – פעולת ההוכחה דווקא עלולה לגרום לנסיגה רגשית וקוגניטיבית של התלמיד ולכן גם להתבצרות בעמדתו המוקדמת.

מתי מוצדק "להלשין"?

לצד שלל טיעונים שקריים כנגד הארגון, בולט טיעון מרכזי של המתנגדים לפעילות "שוברים שתיקה" – עובדת הביקורת כנגד פעילות הצבא בשטחים, המועברת בחו"ל, בפני קהלים העוינים את ישראל (כביכול). באותו הקשר, ישנה טענה כנגד על כך שהפעילים/ות אינם מעלים/ות את תלונותיהם/ן בפני גורמים בתוך צה"ל, ובכך אינם מאפשרים לצבא לבדוק ולחקור את העדויות העלולות לפגוע בו, לפני הוצאת ה"כביסה המלוכלכת" החוצה. טיעונים אלה מתייחסים לשאלה מהותית ורחבה יותר של העברת ביקורת ומסירת תלונות – מהי הכתובת הנכונה לתלונה ולביקורת? מהו הגבול שבחצייתו הבעיה הופכת חמורה יותר ודורשת טיפול בהתערבות צדדים נוספים? מהם השיקולים שאנשים לוקחים בחשבון כאשר הם/ן מחליטים לפנות לגורם מסוים ולהתלונן? מהם המחירים שעלול/ה לשלם המתלונן/ת עקב חשיפת הנושא?

בשפת הילדים (אך לא רק) – תופעה זו פעמים רבות תיטען במשמעות שלילית ותיקרא "הלשנה". ילד המתלונן בפני הורה על מעשי אחיו, תלמידה המתלוננת בפני המחנכת על פגיעה בה מצד עמית לכיתה, ועוד כהנה וכהנה דוגמאות – אלו עלולים לזכות בתואר הלא מחמיא "מלשינים/ות". הניסיון להוציא את פעילות שוברים שתיקה מהספירה החינוכית, גם עקב ביקורת המובעת בפני גורמים זרים, קשורה בהחלט לאותו סוג של דיון.

שאלות כלליות לדיון בכיתה:

- מתי לדעתכם/ן ראוי להעלות תלונות בפני גורמים נוספים אשר אינם קשורים ישירות לסיטואציה? חשבו על דוגמאות מחיי היום יום שלכם/ן. פרטו את השיקולים שאתם/ן לוקחים בחשבון.
- כעת הציגו בפני את התלמידים את הכתבה הבאה [המצדיקה את פעילות שוברים](#) ואת [נימוקי שר החינוך להחלטתו](#).
- האם לדעתכם המידע שמציגים פעילי "שוברים שתיקה", חשוב שייחשף? הסבירו.
- מדוע טוענים בארגון כי הבאת העדויות אך ורק בפני גורמי צה"ל, אינה מספיקה?
- מדוע לדעתכם חלק מפעילות ארגון "שוברים שתיקה"

פסילת הספר "גדר חיה", [הצעת חוק הסימון](#), ארגון "שוברים שתיקה" מורחק מפעילות בבתי הספר, פסילת ההצגה "הזמן המקביל", ועוד. אירוע רודף אירוע – כבר קשה לעקוב, לעצור ולקיים דיון מסודר על כל נושא בנפרד, דיון המבקש להעלות עם התלמידים/ות תהיות בנוגע למשמעות פעולות אלה בהיבט של עקרונות הדמוקרטיה בכלל, ובהיבט של חופש הביטוי בפרט. חשוב להדגיש – אלו לא רק דיונים תיאורטיים בשאלת חופש הביטוי – האם ראוי או לא ראוי להגבילו. כבר התקבלו החלטות מצד משרד החינוך לאסור על חשיפתם של התלמידים באופן ישיר לתכנים הללו, או במילים אחרות – לצנזר אותם תכנים. עם זאת, בשאלת קריאת הספר גדר חיה לדוגמה, הסתבר כי לאחר החלטת השר, [בלא מעט כיתות נערכו דיונים](#) – האם לאסור או לאפשר את קריאתו במסגרת לימודי הספרות המוגברים. באותו הקשר, פוסט זה מבקש לדון עם התלמידים בשאלה דומה, המזמנת רפלקציה על החלטת [שר החינוך שלא לאפשר ל"שוברים שתיקה" להעביר פעילויות בבתי הספר](#) – האם החלטה זו ראויה, או שמא יש בה פגיעה בלתי מידתית בחופש הביטוי?

לגישתנו, האפקט המצנן כבר נוצר. ברור שמדובר בדיון רגיש, במיוחד כאשר פותחים בכיתה בדיון המעורר ביקורת כלפי מדיניות משרד החינוך. מצד שני – עלינו כמורים/ות להראות דוגמה אישית ולשדר לתלמידים/ות מסר – גם המערכת אותה אנו מייצגים/ות צריכה להיות פתוחה לביקורת.

כיצד נוביל דיון חינוכי אפקטיבי בנושא?

נזכיר כי אנו מאמינים כי במקביל לכניסה ללב ליבו של דיון פוליטי טעון, העלול לעורר התלהטות יצרים והתבצרות של צדדים יריבים בטענותיהם – חשוב ולנסות ולהישאר קרובים לעולמם של התלמידים ולחבר את הדיון התיאורטי הרחב לשאלות המעסיקות את התלמידים ביומיום. בצורה כזו, התלמידים עשויים להישאר קשובים, גם אם אינם בהכרח מתעניינים ב"פוליטיקה" – זאת משום שדיון רלוונטי תמיד מעניין יותר, אישי יותר, מאפשר השלכות מהעולם הקרוב לרחוק ובסופו של דבר מביא לתובנות עמוקות ומורכבות יותר.

עוד נדגיש – המטרה אינה להתנצח עם התלמידים. המעבר עם התלמידים בין דיון במעגל הקרוב למעגל הרחוק, עשוי לעורר סתירות מסוימות בדבריהם (לדוגמה – תלמיד/ה המביע תמיכה בדיווח למורה כשמדובר באלימות במעגל הקרוב, לעומת הבעת התנגדות לדיווח כשמדובר באלימות במעגל הרחוק). חשיפת הסתירות הללו, בצורה של שאלות משקפות המזמינות את התלמיד להבהיר דבריו, עדיפות

- מתקיימת בחו"ל? מהן הסיבות לכך כפי שעולות מהכתבות שקראתם/ן?
- מה דעתכם/ן על פעילות "שוברים שתיקה" המתקיימת בחו"ל? האם לגיטימית או לא? הסבירו.
- כבני נוער העומדים בפני גיל הגיוס לצבא – האם לדעתכם/ן חשוב שתיחשפו באופן ישיר בבית הספר לדבריהם של פעילי שוברים שתיקה? מדוע כן? מדוע לא?
- כיצד לדעתכם/ן החלטת שר החינוך משפיעה על גבולות חופש הביטוי?

סיכום אפשרי לדיון – וההקשר הרחב לחופש הביטוי:

פעילי/ות וארגוני זכויות אדם טוענים כי הנושא העיקרי המפריע לגורמי ימין (ממשלתיים ולא ממשלתיים) אינה עובדת הפעילות המתקיימת בחו"ל, או ממומנת על ידי מדינות זרות. הפעילות עצמה, לטענת רבים, היא היא הבעיה – וכמוה כ"אצבע בעין" במדיניות ישראל בשטחים הכבושים, והצבת מראה בפני הממשלה והצבא, ממנה נשקפת לעיתים תמונה מכוערת. וכמובן שישנו דיון לא פחות מרכזי (ולא פחות דחוף): מהי הסתה, והאם, למשל, הקמפיין [הסרטון של "אם תרצו"](#) נכנס תחת הגדרה זו. גם אם יש אמת בטענות אלו וחשוב שהן יועלו בכיתה, בהחלט יש להתייחס לטענות הימין לגופו של עניין, וודאי לטענות הבודדות שאינן משוללות יסוד. השאלה: מהי הכתובת הלגיטימית להעברת ביקורת על פעילות צה"ל ומדיניות הממשלה, היא שאלה לגיטימית.

אנחנו המורים/ות יכולים/ות לקיים דיון בשאלה – מדוע התקבלה החלטה זו. בעצם העלאת הסוגיה הזו בכיתה וקיום דיון מורכב בטענות, יחד עם התלמידים/ות, יש ערעור על ניסיונות הצנזור וצמצום המרחב של חופש הביטוי.

- [עוד על פרויקט "כוחה של מילה" באתר מדרשת אדם ובאתר האגודה לזכויות האזרח](#)
- [לכרזה ומערכי שיעור בנושא חופש הביטוי, לרגל יום זכויות האדם הבינ"ל 2015.](#)

This project is funded by the European Union
פרויקט זה ממומן על ידי האיחוד האירופי
ينفذ البرنامج بدعم من الاتحاد الأوروبي

האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطنين في إسرائيل
The Association for Civil Rights in Israel

המדרשה לדמוקרטיה ולשלום
كلية للديمقراطية والسلام
The Adam Institute for Democracy & Peace
על-שם אמיל גרינצוויג על-אסמ, إميل غرينتسفايغ
in Memory of Emil Greenzweig

